

Sahalahden kadonneet pankit ja puodit - näyttelyn avaus 11.7.2017

Ensimmäiset kauppakokemukset sain muutaman vuoden ikäisenä, kun äitini Ida otti minut mukaan kotitalostani noin kilometrin päässä sijainneisiin Pakkalan kauppoihin. Välillä käytiin Kauppayhtiössä ja välillä mäessä ylempänä olleessa Osuuskaupassa. Kauppareissuilla istuin kesällä polkupyörän tavaratelineellä ja talvella potkukelkan kyydissä. Äiti hoiti kauppa-asiat, sillä isäni Elo oli kauppojen aukioloaikaan joko metsätöissä tai rakennuksilla.

Myös Sahalahden Säästöpankin Pakkalan konttori tuli tutuksi. Sieltä sain hopeanvärisen soikean säästölippaan, jonne voin tiputtaa lantteja. Muutaman kerran sain myös sujauttaa rullalle kierretyn setelin lippaaseen sen toisessa päässä olleesta pienestä pyöreästä reiästä.

Äitini oli Sahalahden Säästöpankin hallituksen jäsen. Muistan hyvin sen tohinan, jolla hän valmistautui kokouksiin. Hän puki päälleen parhaan tummansinisen mekkonsa, laittoi helmet kaulaan sekä tuiskautti poskiin puuteria ja kaulalle 4711-hajuvettä. Taisi jopa laittaa varovaisesti punaa huuliin.

Pakkalassa oli myös Osuuskassa, jossa meiltä ei koskaan asioitu. Molemmat pankit saivat 1940-luvulla liikemerkit. Säästöpankeilla se oli muurin reunalla kököttävä S-kirjain, jota reunustivat viljantähkät. Osuuskassojen logossa viljantähkäkehäyksen sisälle on piirretty kylväjä. Molemmat liikemerkit ovat myös pyöreitä kuin kolikot. Yhtenä syynä yhtäläisyyksiin on varmaankin se, että kummankin on taiteillut Ami Hauhio, joka tunnetaan myös taitavana kuvittajana ja sarjakuvapiirtäjänä.

Itse työskentelin Postissa 36 vuotta. Sen liikemerkit ovat oma surullinen tarinansa. Vedin 1990-luvun puolivälissä projektia, jossa uusittiin kaikki kirjelaatikot. Uuden kirjelaatikkomallin suunnittelijat olivat päätyneet siihen, että metallista valettuun laatikkoon stanssataan Postin logo, koska se on pysyvä ja ikuinen. Näin tehtiinkin.

Uudistettu laatikkomalli on edelleen käytössä. Stanssatun logon päälle on tosin sen jälkeen kiinnitetty jo kaksi eri aikoina uudistetun ilmeen mukaista liikemerkkiä. Koko Postissa oloaikanani laitos ehti muuttaa liikemerkkiään neljä kertaa. Kahdessa viimeisessä muutoksessa irtauduttiin myös täysin edellisten kansalle tutuksi tulleiden liikemerkkien tyylistä ja tehtiin kummallakin kerralla jotain täysin uutta ja historiatonta.

Vasta runsas viikko sitten huomasin, että Postin liikemerkkien tarina on kerrottavissa varastoissani lojuvilla esineillä. Näistä näkyvimpiä ovat Postin keltaiset kuljetuslaatikot, joissa kaikissa on eri logo. Kuvan täydentävät erilaiset Postin vanhat mainosmateriaalit sekä omat käyntikorttini eri työyksiköistä.

Kesällä 1959 pidettiin Kangasalan–Sahalahden maatalousnäyttely, johon meidän pientilalta ei lähdetty. Sen sijaan löysin vajaa vuosi sitten netistä näyttelystä kertovan elokuvan. Kevällä sain käyttööni näyttelyn opaskirjasen. Viimeisin näyttelyyn tullut esine on maatalousnäyttelyn juliste, jonka sain reilu viikko sitten.

Elokuva Kangasalan–Sahalahden maatalousnäyttelystä pyörii täällä nonstoppina. Lisäksi näköradioissa on esillä kolme Keskon historiasta kertovaa vanhaa elokuvaa sekä kokoelma vanhoja tv-mainoksia. Tietokoneen ruudulla pyörii kuvakehänä Erkki Vaittisen tulitikkuetikettikokoelma.

Lapsuuden kauppatavaroista mieleen ovat jääneet erityisesti juomat. Keksin joskus vähän yli kymmenvuotiaana selittää vanhemmilleni ja muillekin, etten voi juoda maitoa. Sen jälkeen kotiin alettiin hankkia Pyynikin Sitruunasoodaa. Sen mustapohjaisen etiketin näkeminen tuo vieläkin juoman maun kielelle.

Varsin pian aikuistuin tämän oikun puitteissa ja aloin juoda olutta. Tuon ajan kaupoissa myytiin puolen litran pulloissa ykkösolutta, jonka suosikkimerkki oli Lahden Erikois-B. Sellaisen pulloa olin etsiskellyt jo lähes vuoden, kunnes näin niitä useampiakin Aittakahvila Annassa. Sain sieltä yhden pullon lainaksi. Olin riemuissani koko loppupäivän, kunnes illalla havahduin siihen, että pullon etiketti ei olekaan oikeanlainen. Minun suosikkijuomani pullossa oli lähes koko etiketin täyttävä iso B-kirjain. Sellainen etiketti löytyi onneksi netistä. Liimasin sen pullon toiseen kylkeen maidolla, joten se on haluttaessa helposti irrotettavissa.

Näyttelyaineistoa olen saanut käyttööni ja lainaksi lukuisilta henkilöiltä, mistä olen kiitollinen. Molemmissa kerroksissa olevissa esitelineissä ja kirjassa on luettelo aineistoa toimittaneista henkilöistä. Keskeisen osan näyttelyaineistosta muodostavat valokuvat, jotka ovat suurelta osin samoja kuin kirjassa. Näyttelyssä valokuvat on numeroitu. Numeroa vastaavat kuvatestit löytyvät esitelineestä ja erillisestä luettelosta kummassakin kerroksessa. Ensin voi kuitenkin yrittää tunnistaa, mitä kuvassa on. Kaikista kuvista ei ole vielä kaikkia henkilöitä tunnistettu, joten lisätiedot otetaan mielellään vastaan. Valokuvien lisäksi esillä on kauppojen ja pankkien alkuperäistä esineistöä, vanhaa kauppatavaraa ja vanhoja mainoksia. Kokonaisuutta täydentää erilainen somistusmateriaali. Suuri osa aineistosta on hankittu kirpputoreja kiertämällä ja synnyinkodin nurkkia tonkimalla.

Tänään julkaistavaa kirjaa varten haastattelin 26 henkilöä, minkä lisäksi sain erilaisia vinkkejä monilta muiltakin. Lähdeaineistona olivat lisäksi kirjallisuus, vanhat lehdet sekä joistakin kaupoista säilyneet alkuperäiset ostolaskut ja muut materiaalit. Kirjassa on Sahalahden pankkien yleishistoriikki ja kauppuotien yleinen historiikki erikseen kullekin kyläkunnalle. Lisäksi on kirjoitettu 12 yrityselämäkertaa ja 14 työelämäkertaa henkilöistä, jotka ovat työskennelleet Sahalahden pankeissa ja puodeissa. Kirja on toimitettu aikakauslehden tapaan, joten kunkin yksittäisen jutun voi lukea erikseenkin. Vaikka kirja sisältää huomattavasti ennen kertomatta jäänyttä Sahalahden mikrohistoriaa, jää varmasti paljon vielä kertomattakin. Siksi voikin sanoa, että kirja ei ole tyhjentävä vaan täydentävä.

Sekä näyttelyssä että kirjassa on laajimmin esillä Pakkalan Kauppayhtiö. Sille on selvät syynsä. Eino Oja oli pisimpään Sahalahdella toiminut kauppias - pitkälle yli 60 vuotta osuuskauppaura mukaan lukien. Eino ja Anna Ojan kauppa oli aikanaan pitäjän monipuolisin. Sitä sanottiinkin Sahalahden Stockmanniksi, koska sieltä sai mitä tahansa. Varsin monet haastattelemistani myyjistäkin ehtivät siellä työskennellä.

Lopuksi haluan kiittää Kangasalan Seudun Osuuspankkia siitä, että se mahdollisti kirjan dramaattisen lopun lupaamalla vielä tänä kesänä lopettaa Sahalahden viimeisenkin pankkikonttorin.

Parhaimmillaanhan Sahalahdella oli 8 kyläkauppa ja 8 pankkikonttoria. Nyt on vain 2 sekatarakauppaa. Vielä tänä kesänä Osuuspankki on auki muutaman tunnin viikossa, mutta elokuun jälkeen ei sitäkään. Seuraavaksi saadaan jännittää, kuinka kauan Kirkonkylässä säilyy pankkiautomaatti.